

BETRAKTAT FRÅN SIDAN

Två poeter födda på 70-talet, en med hemvist i Norge den andre i Belgien. Steinar Opstad och Tom Van de Voorde betraktar, vardagsfilosoferar, drar sig till minnes men utifrån helt skilda estetiska horisonter. Mikaela Blomqvist har läst och funderar över var gränsen går mellan det abstrakta och irrelevanta.

[Lyssna till recensionen? Klicka på pilen!]

En poet behöver ett minimum av bondförnuft, för när andligheten tar över, fördunstar konsten. I dikten måste varje ord prövas mot livet. Tankarna är inte mina utan lånade ur den norske poeten Steinar Opstads *Kärleksförlusterna*. Jag läser den jämte hans diktsamling *En varaktig längtan* och den belgiske poeten Tom Van de Voordes *Din tyngdkraft min fjäder*. Alla tre är nyss utkomna i svensk översättning och de korta men i övrigt mycket olika böckerna får mig att undra: Hur mycket abstraktion tål poesin?

För Steinar Opstad, född 1971, är bondförnuftet troligtvis något påtagligt. Alltsedan debuten med den anslående och i Norge uppmärksammade *Tavler og bud* (1996) har barndomens norska landsbygd återkommit i hans dikter tillsammans med ett antal andra teman: ensamhet, skrivande, kärlek och tro. Så också i hans senaste och tionde bok *En varaktig längtan*, som kom på norska 2019. Marie Lundquist står för den klara och klangrika översättningen, liksom i de två volymer som sedan tidigare finns av Steinar Opstad på svenska: *Den lyckligaste av alla ensamheter* och *Under en omvänd himmel*.

En varaktig längtan består av tre sviter. Den första av dem heter "Nådesonen" och liknar debutboken med dess lätt arkaiserade scener från en norsk lantbrukarfamilj. Utgångspunkt här är ett dubbelt svek mot släkten; poeten tar inte över gården och han får inte några barn. I svitens sista dikt jämkas de två sakerna samman:

Jag ska aldrig bli far

Jag ska avveckla mig själv

**Och det måste ske på samma sätt som med åkrarna
som sås och skördas varje år: vi är av bondesläkt,
fattiga, och döden lyser i oss som små korn**

Steinar Opstads dikter är korta och enkla. Jag finner en intervju där han berättar att han vid arbetet med varje bok utgår från en större textmassa som han sedan stryker ner och stryker ner och stryker ner. Så är den enkelhet som återfinns i hans dikter avklarnad snarare än omedelbar. Jämte de dikter som har sin utgångspunkt i en konkret situation finns hos honom också en slags tankelyrik. Tillsammans med ett antal dikter om fadern är dessa dominerande i andra sviten "Blixt". Bokens avslutande del "Röd frälsning" utgörs av sju dikter där jaget ställs inför året och årstidernas gång, och inför evigheten sedd från graven eller från sommaren 2018.

I *Kärleksförlusterna* från 2015 har tankedikterna blivit till aforismer. Boken är fint översatt av David Andersson och består också den av tre delar: "Livet och dikten", "Dikten och livet" och "Kärlekspoetik". Titeln syftar på ett råd till den skrivande: "För en diktare gäller det att skapa sig en kärleksförlust, men helst i det tysta, utom synhåll för den han älskar. Bara så kan han behålla honom, oförvanskad, som svarta bokstäver på ett vitt papper." Ensamheten som något oundvikligt (den älskade låter sig bara behållas i hemlighet och som förlorad) är återkommande hos Steinar Opstad. Ofta är den som här förbunden med skrivandet. Poeten lever vid sidan av: som narr och förbrytare, som eunuck och profet, som pornograf och dåre.

De många påståendena i *Kärleksförlusterna* bör nog inte läsas som sådana, utan som del i den poetiska värld Steinar Opstad byggt upp under ett kvartsekel. "Poesin är ett hängivet tänkande, ett tänkande som har som mål att få tanken att *visa sig*." Läst ensam är just detta visande vad som fattas denna bok, men som ett komplement till dikterna fungerar den desto bättre. Här finns också den försonande ton som är karaktäristisk för Steinar Opstads diktning. Framför allt blir den tydlig i sviten med kärlekspoetik: "Den som har älskat många har inte nödvändigtvis ett kallare hjärta än han som förblir hängiven en enda livet ut. Själslig nöd är bådas lott. Kärleken är oblyg oavsett, också i den mest stillsamma människa."

Där Steinar Opstads poesi minner om den klara blick och det öppna ansikte man finner hos en människa som är helt uppriktig mot en i ett förtroligt samtal, för Tom Van de Voordes dikter tankarna till de miner och gester som låter sig observeras hos en kvick gäst vid en större middag. *Din tyngdkraft min fjäder* är hans tredje diktsamling och den andra som översätts till svenska, i båda fallen av Per Holmer. Flamländsk poesi eller litteratur är inte vanligt

förkommande i vårt språkområde. Jag hade gärna sett att boken hade haft ett för- eller efterord som introducerade Tom Van de Voorde, placerade in honom i ett sammanhang och i en tradition, kanske rentav förklarade varför just dessa dikter har översatts.

Samtidigt befinner sig Tom Van de Voorde, som själv översätter från engelska, i dialog med ett antal amerikanska författare och konstnärer: som Wallace Stevens och Barnett Newman. *Din tyngdkraft min fjäder* har fem sviter och den fjärde och mest omfattande delen består av dikter som kommenterar konst eller litteratur. Sista sviten ägnas åt den amerikanske konstkritikern Clement Greenberg. Den första består av korta absurda dikter om det vardagliga, den andra av likaledes korta och absurda dikter om politik, den tredje tecknar en konflikt i en kärleksrelation. Samlingens överlägset längsta dikt heter "Rober Mangold och jag" och sträcker sig över elva sidor.

I den ligger jaget hemma på soffan och surfar på nätet. Via något en vän skriver på facebook kommer han att tänka på den amerikanske konstnären Robert Mangold, börjar googla honom för att sedan drömma ihop en vänskap och ett telefonsamtal med denne. Dikten utvecklar sig associativt som en tanke kan göra och är skriven med ett radbrutet vardagsspråk. I bokens näst längsta dikt, den fem sidor långa "Who's afraid of red, yellow and blue" ägnar sig jaget åt översättning, vilket ger honom anledning att fundera över poesin:

/.../

**Poesi, förespeglar jag mig då, är ett väsentligt
annorlunda sätt att tänka än filosofi
Kombinationen av klang, rytm och bild
lämnar föga plats för mening, åtminstone av det slag
som låter sig förklaras; en meningslös form av
tänkande tycks utgöra själva grunden för poesi**

/.../

Den abstrakta konsten återkommer som referens och kanske även i resonemangen om den typ av meningslöst tänkande som poesin här sägs ge uttryck för. Jag har dock svårt att se att dessa resonemang tar någon verklig form i Tom Van de Voordes dikter. Robert Mangold målar stora färgglada geometriska former och "Who's afraid of red, yellow and blue" är en serie tavlor av Barnett Newman i just rött, gult och blått. Motsvarigheten till en sådan icke-figurativ, vid materialet upptagen bildkonst finns nog närmast i den konkreta poesin.

Hos Tom Van de Voorde behåller orden emellertid sin betecknande kvalitet, men vad de betecknar är ofta dunkelt. I sin poetologiska dikt tar han avstånd från poesin som rebus. Ändå liknar hans egna dikter liknar just sådana, fast utan möjlig lösning. Bäst fungerar kanske "Två personer på ett övergångsställe" ur första sviten:

**på väg mot en stunds
intimitet och uppmuntran
korsar jag tanklöst en gata**

**viker av åt fel håll
förbryllad av ränder på en grön rock**

**puffade och gnuggade
känns händerna torra
nästan kritiga**

**jag sticker inte ut
är ingen att bry sig om
stöter inte någon**

Dikten låter sig läsas som en kommentar till det egna skrivandet. Där Steinar Opstad placerar poeten i utkanten befinner han sig hos Tom Van de Voorde mitt i samhället: framför facebook, förberedandes en flytt, lekandes med sitt barn. Men som en sådan obemärkt genomsnittsmänniska förmår han inte träda fram. Mycket riktigt är bokens politiska dikter så allmänt hållna att de inte kan stöta någon. Kärleksdikterna är så vaga att det är svårt att veta vad som utspelar sig mellan deras du och jag. Poesin liknar tankelekar och man får intrycket att den saknar fäste: i världen, i poeten själv.

Tyst upprepar jag den inledande meningen från Steinar Opstad. I dikten måste varje ord prövas mot livet. Kanske bör man inte förstå diktandet som en fråga om vad som är abstrakt och vad som är konkret utan om vad som är sprunget ur erfarenheten. Jag använder här ordet i bredast möjliga mening: som ett namn för det som går utanför det förutfattade och förväntade. I Tom Van de Voordes dikter tar frånvaron av sådan erfarenhet gestalt som flackhet. "Två personer på ett övergångsställe" utmärker sig i samlingen genom att den istället fångar in och benämner den. Jagets torra händer är lika främmande som ränderna på den gröna rocken.

I en äldre essä om det egna författarskapet utgår Steinar Opstad från just sina händer. Det är de som ska eller inte ska skriva, som vänder blad i böckerna han läser, och när de en dag då han vaknar framstår för honom som obestämda tänker han att det är skrivandet som hämmar och hindrar och gör att inget i livet blir självklart. Poeten betraktar världen genom fönstret och genom minnet, från ett avstånd som inte förfrämligar men som levandegör. Diktandets hemvist blir för Steinar Opstad en punkt av analfabetism, där nuet och hågkomsten sammanstrålar till en ovetskap: "å skrive er en fysisk vilje". Och det meningslösa tänkandet, tänker jag, räcker inte till.

Min tyngdpunkt din fjäder
Tom Van de Voorde
Övers. Per Holmer
Rámus, 2022

Kärleksförlusterna

En varaktig längtan

Steinar Opstad

Övers. David Andersson resp. Marie Lundquist

Ellerströms, 2022